

## משה דוד קאסוטו ז"ל

לפתע פתאום לוקח מאתנו. לא חשש הוא. ולא חששנו אנו, חבריו וידידיו, שקצו כה קרוב, וכל כך מהר ילך למנוחת עולמים האיש שעדיין היה מלא אונים ורעננות, שופע תכניות ומעשים. בלילה האחרון לחייו עוד ישב ועסק באחד המפעלים הגדולים, שלהם נתן את חילו בשנים האחרונות, היא האנציקלופדיה המקראית שהיה עורכה הראשי — ולמחרתו בבוקר השכם הסתלק ואיננו.

מרבית ימי חייו עברו עליו בגולה, באיטליה ארץ מולדתו, ושם תפש מקום חשוב ונכבד הן בחיי היהדות והן בעולם המדעי האיטלקי. אבל גם בימי הטובה של הקיבוץ היהודי באיטליה לא נתפס לשאננות והיה מנאמני תנועת התחייה העברית. בפה מלא אפשר לפסוק עליו את פסוקו של ר' יהודה הלוי, שהוא היה במערב, ולבו היה במזרח, בארץ האבות, שאליה נמשך כל ימיו. ראש ענייניו היה תמיד ספר-הספרים של עמו, המקרא; לפירושו ולחקירתו הקדיש את כל כוחו, ובמחקר זה סלל לו את דרכו המיוחדת. הוא עמד בשתי רגליו בתוך המסורת, אבל הכיר והבחין, שיצירה כמותו של המקרא, שחוברת במשך דורות, אי אפשר שנוצרה בתוך חלל תרבותי ריק, אלא שמשתקפת בה גם התרבות הכללית של הסביבה הקרובה והרחוקה יותר, ורק מתוך הכרת התרבות הכללית של עמי המזרח, לשונותיהם, ספרותם ואורח חייהם אפשר לעמוד על טיבו ודרכו של המקרא. על הצדדים המשותפים לו ולספרויות השמיות שבתקופתו וגם על ההבדלים והניגודים שבינו לביניהן. כאשר נתגלו כתבי אוגריית, מיד הכיר קאסוטו בערכם הגדול להבנת דרכי המחשבה של העולם התרבותי הקרוב ביותר לארץ-ישראל, על אפני ההבעה המיוחדים לו והמסורות הספרותיות המיוחדות, שהשפיעו השפעה מרובה על חיבור ספרי המקרא. מזמן התגלותם של כתבי אוגריית צמח ענף חדש באילן המסועף של פעולתו המחקרית של קאסוטו, והוא השפיע השפעת-גומלין פוריה על מחקריו הקודמים.

כאשר זכה קאסוטו לעלות ארצה בסוף שנות השלושים, מיד נתמזג עם הסביבה החדשה. שמחנו כולנו שמחה רבה על הכוח הגדול שנוסף למדע העברי המתחדש והולך במולדתנו. לא ראינו בו עולה חדש כי אם

אח החוזר למולדתו ולמשפחתו, ומזגו הנעלה, נועם הליכותיו ומידותיו התרומיות קנו לו עד מהרה ידידים ומעריצים הרבה. הוא היה ספוג כולו תרבות בעלת היקף נרחב, שינקה מתחומים הרבה של התרבות היהודית והאנושית, ועם זה לא היה מחזיק טובה לעצמו. כדרכם של טובי חכמי ישראל היה צנוע ועניו, מכבד את הבריות ואת דעותיהם, והיה לומד מכל אדם. בראשית מלחמת העולם השנייה, כשהבשיל הרעיון על אנציקלופדיה מקראית בלשון עברית, היה קאסוטו אחד הראשונים שהוזמן להשתתף במפעל זה, ובמהרה נעשה לעמוד התווך של המפעל ונתמנה עורך ראשי לאנציקלופדיה. בעבודתו זו שהביאה אותו במגע תדיר עם חוג נרחב של אנשי מדע, הוסיפו ונתהדקו קשרי הקרבה בינו לבין חוקרי התרבות העברית שבארץ.

שנות ישיבתו בארץ היו לו לקאסוטו שנים של עבודה מאומצת ומרובת פירות, אבל כנגד הסיפוק הגדול שמצא בתורתו ובעבודתו נתייטר ביסורים קשים, באסונות שבאו על משפחתו והשרו עליה צער ויגון. הוא נשא את סבלו המר בדומיה, וכדי להשקיט את כאבו השקיע עצמו יותר ויותר בעבודת המחקר, וראה ברכה מרובה בעמלו. בשקדנותו ובזריזותו היה דוגמה ומופת לכולנו, וכל תפקיד שהוטל עליו היה ממלאו במועדו ובשלימות מופלגת. זכר דמותו האצילה תעמוד בתוכנו ימים רבים, ודורשי המקרא וחוקרי תרבותנו הקדומה בדורנו ובדורות הבאים יוסיפו לשתות ממקור הברכה של תורתו הצרורה בספריו ובמאמריו המרובים.

א. ל. סוקניק